

Beroepsprofiel parochiepastor

2005 • Nummer 4 (speciale uitgave) • [VPWinfo.nl](http://vpwinfo.nl)
Kwartaalblad van de beroepsvereniging van r.-k. pastores
• www.vpwinfo.nl • Postbus 8579, 3503 RN Utrecht
• T 030 – 293 33 15 • F 030 – 293 42 97
• [E info@vpwinfo.nl](mailto:info@vpwinfo.nl)

COLOFON

Beroepsprofiel parochiepastor

is een speciale uitgave van **VPWinfo.nl**

VPWinfo.nl is een uitgave van VPW Nederland.

Nr. 4, oktober 2005.

ISBN 9080443433 / vanaf 1 januari 2007: ISBN 9789080443433

• *Grafisch ontwerp, fotografie en opmaak*

Jeroen van Lente, Rosmalen, jeroenvanlente@planet.nl.

• *Druk*

Drukkerij Biblo van Gerwen, Den Bosch.

• *Prijs*

€ 4,50 per exemplaar (exclusief verzendkosten)

• *Besteladres*

VPW Nederland

Postbus 8579

3503 RN Utrecht

T 030 - 293 33 15

F 030 - 293 42 97

E info@vpwinfo.nl

www.vpwinfo.nl

Beroepsprofiel parochiepastor

Dit profiel is voorzien van een duidelijke datum: 29 september 2005.

Dat is de dag waarop de Federatieraad van de VPW de tekst van het voorliggende beroepsprofiel tot de zijne heeft gemaakt.

Wij zijn de leden van de Landelijke Commissie Pastoraat en Opleiding, Nico Bulter, Lia Epskamp, Martin Frederiks, Gerard Groener, Jan Lamberts, Lysbeth Minnema, Dolf Mulder, Jeanne Rens en Hans Siemerink, dankbaar voor al het werk dat zij hebben verricht om tot dit resultaat te komen.

VOORWOORD

Parochies zijn op dit moment aan grote veranderingen onderhevig: zij blijven bestaan, maar dan wel in groter verband, of zij gaan daarin volledig op. Het karakter van de parochies in Nederland verandert en daarmee ook het werk dat pastores in parochies verrichten. Die veranderingen zijn nog niet uitgekristalliseerd en daarmee is ook het profiel van de parochiepastor niet in alle finesses helder.

Zo formuleert de VPW dit profiel in een tijd, waarin het laatste woord daar onmogelijk over gezegd kan worden en dus is dit profiel ook niet het laatste wat gezegd kan worden. Het is bedoeld als een begin. Wanneer wij een stap verder zetten, dan zal het profiel er anders uitzien.

Dat neemt niet weg dat wat volgt, staat in een lange traditie. Hier is verwoord wat hier en nu gerealiseerd wordt van wat parochiepastores al tijdenlang doen. Zoals wie twintig jaar geleden in het parochiepastoraat ging werken nog steeds dezelfde is, maar niet hetzelfde doet, zo formuleert dit profiel wie 'diezelfde' is, die niet altijd hetzelfde doet. Dit profiel kan gelezen worden in de spanning tussen wat verandert in wat blijft en wat telkens anders doorgaat.

Dit profiel is allereerst voor parochiepastores zelf. Wij maken veranderingen mee, soms ongemerkt, soms noodgedwongen door wat wij 'de tijd' noemen. Dit profiel komt voort uit de ervaring en wijsheid van parochiepastores en wordt aan hen weer teruggegeven om over na te denken.

In dit profiel is beschreven wat een parochiepastor in huis moet hebben om professioneel te kunnen werken. Dat is te vertalen in een concrete vraag vanuit ons beroep en onze beroepsvereniging aan de opleidingen. Met hen wil de VPW graag over de beroepscompetenties in gesprek. En, lest best, degenen die verantwoordelijk zijn voor het personeelsbeleid in de bisdommen: de bisschoppen zelf en hun medewerkers. Hier spreken de parochiepastores zich uit aan wie de bisschoppen hun vertrouwen hebben gegeven in benoeming en zending. Parochiepastores verenigd in de VPW geven hen terug hoe zij hun opdracht verstaan en vorm geven.

Onze vereniging heeft lang gewerkt aan dit profiel. Het was moeizaam tot de Geest over ons vaardig werd en in korte tijd veel werk is verzet, waarvoor wij ieder die eraan heeft bijgedragen zeer dankbaar zijn. Met de vreugde die de vrucht is van gedeelde inspiratie laat de VPW dit beroepsprofiel verschijnen.

*Roel Braakhuis, voorzitter
Utrecht, oktober 2005*

VOORWOORD 5

1 INLEIDING 7

2 WAT IS EEN BEROEPSPROFIEL? 8

3 BEGRIPSOMSCHRIJVING PAROCHIEPASTOR 10

4 DE TAKEN VAN DE PAROCHIEPASTOR 14

5 COMPETENTIES VAN DE PASTOR 18

NOTEN 29

NAWOORD 31

Deze nieuwe versie van het Beroepsprofiel parochiepastor is door de Federatieraad VPW Nederland op 29 september 2005 vastgesteld. Dit nieuwe profiel vervangt het Tweede ontwerp beroepsprofiel parochiepastor van september 2001². Een nieuwe formulering van het beroepsprofiel parochiepastor is nodig om drie redenen.

INLEIDING¹

1

De eerste reden betreft de snelle en ingrijpende veranderingen in het parochiepastoraat: vorming van parochieverbanden of fusie van parochies en het werken van pastores binnen pastorale teams. Daardoor verandert de positie en de rol van de parochiepastor ingrijpend. Het vorige ontwerp hield hier onvoldoende rekening mee.

Een tweede manco aan het vorige profiel is het ontbreken van een beroepsstandaard en een omschrijving van de vereiste competenties voor de parochiepastor. Daardoor was het

vorige ontwerp weinig bruikbaar om invloed uit te oefenen op de opleidingen voor het pastoraat³. Andere pastorale beroepsgroepen hebben hier het goede voorbeeld gegeven: de Vereniging van Geestelijk Verzorgers in Zorginstellingen (VGVZ)⁴ en onze collegae predikanten⁵. Een derde punt van kritiek is dat in het vorige ontwerp nog te veel wordt uitgegaan van de voortzetting van het bestaande. Ondertussen zitten we in een situatie van krimp en verlies en wordt de noodzaak van een nieuwe missionaire inzet steeds duidelijker. Van parochiepastores vraagt dit 'leiderschap in overgangsland' en het inspireren tot en entameren van innovatieve

projecten.

Na het uitbrengen van haar Tussentijds rapport in mei 2003 werd de Landelijke Commissie Pastoraat en Opleiding (LCPO) door de Federatieraad VPW verzocht een nieuw beroepsprofiel te ontwikkelen met het profiel van 2001 als vertrekpunt. De LCPO heeft aan het voorliggende profiel gewerkt in nauwe samenspraak met de leden van de diocesane verenigingen. Van het nieuwe profiel mag daarom worden aangenomen dat het een stevig draagvlak heeft onder parochiepastores.

De VPW is zich ervan bewust dat het hier geformuleerde gewenste profiel aanzienlijk verschilt van het in 1998 geconstateerde feitelijke profiel van parochiepastores⁶.

Sommige pastores zullen zich voluit herkennen in het hieronder geschetste profiel. Het zet voor hen alles op een rijtje en geeft hen grond onder de voeten. Gezien de eerste reacties mogen wij erop vertrouwen dat dit profiel energie wekt en richting geeft aan allen die werken in het parochiepastoraat. Tegelijk is duidelijk dat het de nodige inzet zal vragen om vanuit het vertrouwde traditionele profiel toe te groeien naar dit voor de toekomst gewenste profiel. De zuigkracht van de dagelijkse praktijk moeten we niet onderschatten. En juist in die dagelijkse praktijk zal de beslissing vallen of een gewenst profiel ook werkelijkheid wordt.

Een compleet beroepsprofiel omvat drie onderdelen.

Een beknopte begripsomschrijving van het beroep, waarbij de identiteit van het beroep en de positie en rol van de beroepsbeoefenaar worden aangegeven. Daarbij wordt een korte verklaring gegeven van de belangrijkste elementen (hoofdstuk 3).

Een beschrijving van de vanuit het beroep te verrichten taken, geordend naar taakgebieden (hoofdstuk 4).

Een beschrijving van de vereiste competenties om het beroep professioneel te kunnen uitoefenen (hoofdstuk 5).

WAT IS EEN BEROEPSPROFIEL?

2

De functie van een beroepsprofiel is drieledig.

Met dit beroepsprofiel wil de VPW

- het zelfverstaan van parochiepastores vergroten en hun identiteit versterken;
- verantwoording afleggen naar bisdommen en parochiebesturen en naar de mensen ten dienste van wie wordt gewerkt;
- invloed uitoefenen op het doel en de inhoud van de opleidingen en van de bijscholingstrajecten voor parochiepastores.

Er zijn drie perspectieven om een beroepsprofiel te formuleren:

• Een feitelijke profiel

Het in kaart brengen van hoe het profiel op dit moment door pastores wordt ingevuld. Dit is in opdracht van de VPW onderzocht door ITS en KASKI⁷. Drie belangrijke uitkomsten waren toen:

- a) er zijn zoveel profielen als er parochiepastores zijn
- b) het takenpakket van parochiepastores wordt bijna volledig gedomineerd door 'voorgaan',

pastorale zorg rond levenseinde en uitvaarten en 'bestuur'; andere taken komen in de knel

c) er blijkt geen duidelijk onderscheid in takenpakket tussen priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers (met uitzondering van de rol van de priester bij de bediening van sacramenten)

Vanuit deze laatste optie is het voor u liggende *Profiel parochiepastor* geschreven.

- **Een normatief profiel**

Uitgaande van de geloofstraditie of van de nood van de tijd of van een combinatie van beide, geeft men normen voor het profiel van de parochiepastor. Het 'wezen van het ambt' en 'de opdracht voor onze tijd' zijn beide normatieve uitgangspunten en niet altijd gemakkelijk te combineren. Toch kunnen volgens de VPW geen van beide gemist worden.

- **Een gewenst profiel**

Waarin, uitgaande van het feitelijke profiel en het serieus nemen van de normatieve uitgangspunten, de aandacht gericht wordt op wat in de huidige situatie mogelijk en wenselijk is, zodat de potenties van geloofsgemeenschappen en van ambtelijk en professioneel parochiepastoraat geoptimaliseerd worden met het oog op de zending in onze tijd en situatie.

De parochiepastor werkt – gezonden door de bisschop – als professioneel opgeleide beroepskracht in en ten dienste van een parochie of een samenwerkingsverband van parochies.

Parochies vormen niet alleen het *werkterrein*. Het stimuleren van het parochieleven is ook *doel*. Daarom valt parochiepastoraat wezenlijk te karakteriseren als een kerkelijk *dienstwerk* aan de roeping en zending van lokale geloofsgemeenschappen. Zoals – ambtstheologisch gezien – het ambt een dienst is aan de opbouw van het Volk Gods, zo staat – praktisch-theologisch gezien – de parochiepastor ten dienste van het geloofsleven van de parochie.

De parochie heeft een eigen roeping en zending. Het beroepsprofiel is een poging om de specifieke bijdrage van de parochiepastor aan die roeping en zending van de parochie onder woorden te brengen.

BEGRIPSOMSCHRIJVING PAROCHIEPASTOR

3

3.1 De zending van de parochie

De roeping en zending van zowel de parochie als van de parochiepastor vindt haar bron en oriëntatie in de Schrift, het geloofsgetuigenis van Israël en Jezus van Nazareth, en in de levende geloofstraditie van de Katholieke Kerk. Van oudsher ziet de Kerk haar roeping in de voortzetting van en het gestalte geven aan de drievoudige dienst van Christus: als leraar/profeet, priester en herder/koning⁸. Elke lokale geloofs-

gemeenschap en elke gelovige deelt, volgens Vaticanum II, in dit drievoudige ‘ambt’ van Christus. Samenvattend wordt dit aangeduid als ‘het gemeenschappelijk priesterschap’ van alle gelovigen. Leren, vieren en dienen zijn daarom de kernfuncties van elke parochie.

Anders gezegd: het is de roeping van parochies er voor te zorgen dat het verhaal van God en mens, het verhaal van Jezus Christus, doorgaat: dat het

verhaal van zijn geboorte, leven, sterven en verrijzen *verteld en herkend* blijft in onze tijd en onze cultuur, dat zijn levenspraktijk nu opnieuw *gedaan* wordt binnen en buiten de parochie, dat het mysterie van zijn leven *gevierd* blijft en zijn Vader lof gebracht.

3.2 Missionaire uitdaging

De situatie waarin parochies momenteel verkeren verschilt bijna per parochie. Bovendien zijn in alle bisdommen ingrijpende reorganisaties gaande door parochies samen te voegen, sommige op te heffen en andere in federatief verband te laten samenwerken.

Tegelijk kan gezegd worden dat in het huidige Nederland (en breder in West Europa) het christelijk geloof zijn vanzelfsprekendheid heeft verloren en de kerken lijden onder ledenverlies en vermindering van vitaliteit. De valkuil in deze situatie is dat parochies steeds meer met de eigen overleving gepreoccupeerd raken. Ze raken naar binnen gericht. Het is een missionaire uitdaging om de rijkdom van het christelijk geloof, met zijn verhalen en levensgetuigenissen, zijn symbolen en rituelen, weer beschikbaar te maken voor hedendaagse mensen, speciaal voor mensen die religieus zoekende zijn. Cultureel gezien staat religie weer volop in de belangstelling, maar staan de kerken aan de kant. De uitdaging is om opnieuw verbinding te scheppen tussen het hedendaagse religieuze verlangen en de christelijke traditie, voor ons de rooms-katholieke traditie.

Een parochie moet tegelijk een thuis zijn voor parochianen, gastvrij voor belangstellenden en zich richten op de omgeving in diaconale dienst en gelovig getuigenis.

3.3 De dienst van de parochiepastor

Parochiepastores delen in deze missionaire roeping en stimuleren medegelovigen daartoe.

Alle parochiepastores delen ook in het gemeenschappelijk priesterschap van leren, vieren en dienen en zijn dus leraar/profeet, priester en herder/koning volgens Vaticanum II. Daarom dient er een duidelijk onderscheid gemaakt te worden tussen de *roeping en zending van een geloofsgemeenschap en de specifieke bijdrage daaraan van de ambtshalve en professionele pastor*. In de concrete situatie zijn duidelijke afspraken nodig: waarvoor is een parochiepastor wel of niet inzetbaar en aanspreekbaar?

De eigenheid van de dienst van parochiepastores aan het geloofsleven van mensen en gemeenschappen kan gekarakteriseerd worden met drie wezenlijke en specifieke bijdragen, ook wel ‘kerncompetenties’ genoemd:

- Als *mystagogen* zijn zij mensen behulpzaam bij de inwijding in het mysterie van het leven, in het geheim van Gods genade en in hun persoonlijke en gemeenschappelijke levensroeping;
- Als *hermeneuten* zijn zij mensen behulpzaam bij het verstaan van het leven in het licht van het verhaal van

God en mens, bij het elkaar verstaan binnen de gemeenschap en bij het verstaan van de tekenen van de tijd in cultuur en maatschappij in het licht van Gods openbaring;

- Als *pastoraal leider* weten zij de geloofsgemeenschap te inspireren en richting te geven. Zij coachen de vrijwilligers zodat deze de parochiegemeenschap gestalte kunnen geven. Zij helpen bij het onderscheiden der geesten zodat gemeenschappen, groepen en personen gericht worden op wat het verwachten van en werken aan het Rijk Gods in de concrete situatie vraagt.

Deze drie dimensies staan niet los van elkaar, maar impliceren en bepalen elkaar. Ze vormen als het ware een driehoek. Zo is in het leidinggeven aan de geloofsgemeenschap tegelijk het staan in de geloofstraditie aan de orde (kern van de pastorale hermeneutiek) en het staan voor Gods Aangezicht (mystagogie).

De hermeneutische dimensie betekent: zich inzetten voor de voortgang van het christelijk geloof, speciaal de katholieke traditie, in onze tijd. Pastores leggen een zinsverband tussen de traditie en het hedendaagse leven. Het verhaal van de verrezen Heer vindt zo voortgang in de geschiedenis. De mystagogische dimensie delen christenen met alle religies: in taal en teken omgaan met het Mysterie. Voor Christenen is dit tastbaar geworden in Jezus Christus als beeld van God. De Geest roept hen samen tot geloofsgemeen-

schap. Daarom is gemeenschapsleven wezenlijk in de christelijke traditie en behoort het geestelijk leiderschap van de parochie tot de kern van het parochiepastoraat. De verbinding tussen parochiepastor en concrete geloofsgemeenschappen is wezenlijk voor de functie van parochiepastor. Het woord 'pastor' verwijst naar het *herderschap*. De betekenis van herder zijn is in de bijbel veelomvattend. In de kern is het samen te vatten in de zorg voor de ziel, voor de gemeenschap en voor de kwetsbare⁹. Herder zijn betekent: zorg hebben voor de ziel in gebed, liturgie en geestelijke begeleiding, zorg hebben voor de gemeenschap in leiderschap en kerkopbouw, en zorg hebben voor de kwetsbare in pastorale zorg en diaconie.

3.4 Positie en invloed van de parochiepastor

Als gezonden door de bisschop komt de parochiepastor van buiten, maar zonder acceptatie door de gelovigen kan hij niet functioneren. In die zin maakt ook de plaatselijke geloofsgemeenschap iemand tot pastor en is het een 'gunst' om de persoonlijke pastor van iemand te mogen worden. De combinatie als gelovige tussen de gelovigen te staan en tegelijk als pastor een tegenover te zijn, is constitutief voor de functie van parochiepastor. De pastor deelt in het leven van mensen en is betrokken op hun levensverhaal. Hij krijgt van hen geloof en levenservaring aangereikt. Hij deelt in het leven van de gemeenschap, is

ermee vertrouwd en wordt er door gedragen. Als gezondene is de pastor ook een tegenover. Hij verbindt het verhaal van gelovigen en van de gemeenschap met het grotere verhaal van God en mens in tweeduizend jaar christendom, dat ons uitnodigt mensen van God en lichaam van Christus te worden. In de liturgie maakt hij tastbaar dat God altijd groter is, een Geheim waarin we leven, ons bewegen en zijn. En de parochiepastor is ook de aangewezen om de parochie te behoeden voor isolement en te stimuleren verbinding te zoeken met andere parochies in het kader van bisdom en dekenaat, verbinding met andere christelijke gemeenten, verbinding met de Kerk wereldwijd en met de Kerk van de eeuwen. Als kritisch tegenover berust de pastor niet in de status quo maar daagt uit tot nieuwe toekomst.

De invloed van parochiepastores is dikwijls groter dan zij zelf beseffen. Die invloed, dat gezag, steunt op: de zending en benoeming door de bisschop, op de min of meer centrale positie in de organisatie van de parochie, op de verworven (en toegeschreven) deskundigheid, op de symbolische rol vooral in de liturgie, en soms ook op persoonlijk charisma. Dit alles geeft pastores veel macht. De opgave is zich daarvan bewust te zijn

en met die positie integer en opbouwend om te gaan.

3.5 Priester, diaken en pastoraal werk(st)er

In de huidige situatie is met name de functie van pastoraal werk(st)er nog niet volledig uitgekristalliseerd en voldoende gelegitimeerd. Daarmee hebben wij voorlopig te leven. De nadere invulling van de functie van pastoraal werk(st)er zal ook implicaties hebben voor de invulling van de functies van de priester en van de diaken.

Gemeenschappelijk aan alle parochiepastores is de zending door de bisschop. De VPW beaamt de kerkelijke traditie van het sacrament van de wijding. Het ligt voor de hand dat het verschil tussen gewijd en niet-gewijd (en bij gewijde ambtsdragers het verschil tussen bisschop, priester en diaken) gevolgen heeft voor het takenpakket (zie 4.5 over beroepsprofiel en functieprofiel) en voor de positie binnen de geloofsgemeenschap. Dit beroepsprofiel is zo geschreven dat het, met erkenning van de verschillen, van toepassing is op allen die beroepshalve in het parochiepastoraat werkzaam zijn. Onderlinge collegialiteit is daarbij fundamenteel. Gegeven de kerkrechtelijke positie van de pastoor (per se een priester) en de reservering van de bediening van de

sacramenten voor priesters en diakens, attenderen wij op het gevaar dat de functie van de pastoraal werk(st)er onzichtbaar kan worden. In parochies en parochieverbanden, die primair gezien moeten worden als taal- en symboolgemeenschap, heeft liturgie een heel centrale functie. Daarbinnen zullen ook pastoraal werk(st)ers een rol moeten blijven spelen. Ook dient de juridische positie van de pastoor voldoende ruimte te laten voor de leidinggevende en kerkopbouwende activiteiten van pastoraal werk(st)ers.

3.6 Collegialiteit

Het parochiepastoraat kent geen vrijgevestigde beroepsbeoefenaren of solistische ondernemers. Alleen al omdat alle parochiepastores werken met een zending van de bisschop zijn ze gehouden aan onderlinge collegialiteit. Aangezien geloven alleen mogelijk is in en vanuit een geloofsgemeenschap vraagt ook dat om collegialiteit. Ten slotte moet gezegd worden dat alle kerkelijk dienstwerk per definitie collegiaal van structuur is. De missionaire uitdagingen van onze tijd vragen onvermijdelijk een collegiale aanpak. Wie niet collegiaal kan functioneren kan geen parochiepastor zijn. Deze collegialiteit doet geen afbreuk aan ieders persoonlijke verantwoordelijkheid; die dient er juist door gestimuleerd te worden. Pastores spreken elkaar en zichzelf aan op hun verantwoordelijkheid. In de overtuiging van de VPW overstijgt deze collegialiteit de verschillen tussen gewijd en niet gewijd, tussen priester

en diaken. De collegialiteit krijgt primair vorm in de directe collegiale verbanden, vooral binnen pastorale teams. Breder heeft zij betrekking op de relatie met het bisdom en aan de basis met vrijwillige medewerk(st)ers. De beroepscode van de VPW geeft hiervoor bruikbare handvatten.

3.7 Professioneel gevormd

Een professioneel pastor onderscheidt zich niet van vrijwilligers in het pastoraat door een groter geloof en ook niet per se door meer pastoraal talent. Het onderscheid ligt in de professionele vorming en opleiding. Daardoor mag van de pastor gevraagd worden dat hij weet heeft van wat hij doet, waarom hij dat doet en wat de uitwerking daarvan is. Drie componenten zijn hierbij belangrijk: kennis hebben van en vertrouwd zijn met Schrift en Traditie, kennis en inoefening van de belangrijkste methoden in het pastorale werk, en een geoefende reflectie binnen het pastorale werk (weten wat je doet) en op het pastorale werk (metareflectie: weten waarom je iets doet of moet doen). Samenvattend: een opleiding met diepgang, methodisch breed (geen specialisme) en met getrainde reflectie in en op het pastoraat.

Voor het lidmaatschap van de VPW worden drie opleidingsroutes erkend: een door de R.-K. Kerk erkende academische beroepsopleiding pastoraat, idem een masteropleiding pastoraat aan een HBO, en een opleiding aan een seminarie.

Op grond van voorgaande overwegingen is het nu mogelijk de volgende begripsomschrijving vast te stellen:

De parochiepastor is – gezonden door de bisschop – ambtshalve, professioneel en in collegiaal verband, werkzaam in parochies en samenwerkingsverbanden.

Als zodanig staat de parochiepastor – vanuit het spanningsveld tussen nabijheid en een kritisch tegenover – ten dienste van de roeping en de zending van lokale geloofsgemeenschappen.

Daarbij stelt de pastor eigen persoon en persoonlijk geloof beschikbaar en maakt van zijn of haar geloof ‘werk’, in directe relatie met het christelijk geloof binnen de levende traditie van de Rooms-Katholieke Kerk.

De pastorale dienst omvat drie elkaar bepalende en aanvullende dimensies:

- **mystagogie** om mensen in te voeren in en te begeleiden bij de omgang met het geheim van het leven en daarin en daar doorheen met het mysterie van God
- **hermeneuse** om het menselijk leven te verstaan in het licht van de christelijke openbaring
- **pastoraal leiderschap** zodat parochies, groepen en personen zich laten inspireren en gezeggen door de Geest en inspelen op de tekenen van de tijd.

Er is een onderscheid te maken tussen taken met betrekking tot:
1) de parochie c.q. het parochieverband, 2) de parochianen (personen, families, groepen, verzamelde gemeenschap), 3) de bisdomleiding, het dekenaat en de collega's, en 4) zichzelf en het beroep.

DE TAKEN VAN DE PAROCHIEPASTOR

4

4.1 Taken m.b.t. de parochie c.q. het parochieverband

4.1.1 *Opbouw van missionaire geloofsgemeenschappen*

De parochiepastor werkt aan de opbouw van missionaire geloofsgemeenschappen als plaats van ontmoeting en geloofscommunicatie. Deze opbouw betreft zowel het niveau van de 'gelovige inhoud' als van de organisatie. Daarbij gaat de parochiepastor innoverend te werk, zowel naar binnen als naar buiten. Hij stimuleert en inspireert tot vernieuwing en creativiteit binnen de geloofsgemeenschap en draagt zorg voor innoverende projecten. Hij stimuleert geloofsgemeenschappen in hun taak om getuige te zijn van de evangelische boodschap in de wereld in aansluiting

op de vragen van onze tijd. De dienst in de samenleving omvat beide: zowel diaconale presentie als evangelisatie.

Deze taak omvat met name de volgende activiteiten¹⁰:

- opzetten en uitvoeren van innoverende projecten
- vernieuwende activiteiten uitvoeren op het terrein van catechese, liturgie en verkondiging, diaconie, pastorale zorg en geestelijke begeleiding
- attent zijn op, analyseren van en inspelen op actuele noden en vragen, daarbij onderscheidend de specifieke mogelijkheden in de stad en in het dorp
- mede ontwikkelen van gastvrijheid en openheid ten opzichte van buitenstaanders en voorbijgangers

- initiatieven nemen om nieuwe doelgroepen te bereiken
- ontwikkelen van oecumenische contacten en het aangaan van de interreligieuze dialoog
- bij het werken aan gerechtigheid en verzoening een verbinding aangaan met personen en groepen die vanuit andere bronnen gemotiveerd hiermee bezig zijn
- contacten verzorgen met het verenigingsleven en de burgerlijke gemeente
- opbouw en verzorging van een goede communicatiestructuur

4.1.2 Vorming, toerusting en begeleiding van vrijwilligers

De parochiepastor heeft zorg voor (het beleid ten aanzien van) vrijwilligers.

Deze taak omvat met name de volgende activiteiten:

- (mede) formuleren van beleid ten aanzien van vrijwilligers
- toerusting en vorming van vrijwilligers, met name spiritueel en theologisch
- bijdragen aan de werving van vrijwilligers
- aansturen van pastoraatsgroepen
- ontwikkelen en begeleiden van groepen (met name de pastoraatsgroep)
- bijdragen aan het oplossen van conflicten (binnen en tussen groepen)

4.1.3. Zorg dragen voor pastoraal beleid, bestuur en beheer

De parochiepastor verricht taken (vooral inhoudelijke advisering) ten behoeve van het pastoraal beleid, het bestuur en het beheer van de geloofsgemeenschap, zowel op het niveau van de visieontwikkeling als op het niveau van de beleidsontwikkeling. Hij draagt daarbij zorg voor openheid naar de andere geloofsgemeenschappen in het parochieverband, in het dekenaat of vicariaat, en in bisdom en wereldkerk.

Deze taak omvat met name de volgende activiteiten:

- het ontwikkelen van een inhoudelijke visie: verwoorden van de roeping en zending van de geloofsgemeenschap
- bijdragen aan en stimuleren tot gelovige bezinning en uitwisseling binnen beleidsgroepen
- het helpen vertalen van de visie in plaatselijk beleid
- helpen bij het stellen van prioriteiten
- helpen bij het opstellen van een meerjarenplan en jaarplannen
- meedenken over knelpunten en verbetermomenten
- contact onderhouden met critici en hun stem binnen brengen
- zich verdiepen in en bekendheid geven aan ontwikkelingen die gaande zijn in het grotere verband en deze vertalen naar en betrekken op de situatie ter plaatse

4.2 Taken m.b.t. parochianen (personen, families, groepen, verzamelde gemeenschap)

4.2.1 Catechese en geloofsverdieping

De parochiepastor brengt mensen in contact met de bronnen van religiositeit in het eigen leven en met de bronnen van de Schrift en de kerkelijke traditie. Hij brengt in de vorm van een leerproces het levensverhaal van mensen in verbinding met het verhaal van God en mens.

Deze taak omvat met name de volgende activiteiten:

- organiseren en begeleiden van geloofscommunicatie met kinderen, jongeren, volwassenen
- geloofsonderricht rond de sacramenten
- vorming en toerusting van vrijwilligers en werkgroepen, begeleiding van begeleiders
- werken aan een leerhuis, ook in oecumenisch verband
- zich verdiepen in en aanreiken van nieuwe materialen en projecten

4.2.2. Liturgie en verkondiging

De parochiepastor gaat voor in liturgie en verkondiging. De parochiepastor vervult een rol in het voorbereiden van liturgische bijeenkomsten. Hij draagt zorg voor de liturgie als de ruimte waarin mensen voor Gods aangezicht staan, waarin de verhalen uit de geloofstraditie klinken, waarin God onder mensen aanwezig is in woord en teken, waarin de lofprijzing Gods

plaats vindt, waar mensen de eigen ervaringen leren zien in Gods licht.

Deze taak omvat met name de volgende activiteiten:

- voorbereiden van liturgie
- voorgaan en mede voorgaan in vieringen en sacramentenbediening
- verzorgen van de verkondiging
- begeleiden, vormen en toerusten van personen en groepen die een rol vervullen in de liturgie: liturgische werkgroep, avondwake groep, koren, koster, bloemengroep, misdienaars, op het niveau van inhoudelijke begeleiding en op het organisatorische niveau
- mede zorg dragen voor een goede en evenwichtige invulling van het rooster van vieringen
- zich verdiepen in de Schrift, exegetische inzichten, hermeneutische uitgangspunten, liturgisch handelen en rituelen
- kennis nemen van en beschikbaar stellen van documenten en regelgeving vanuit de kerkelijke overheid

4.2.3 Diaconie

De parochiepastor draagt zorg voor het (geestelijk) welzijn van personen, is strijdbaar in het verzet tegen onrecht, werkt aan vrede en verzoening tussen personen en groepen. Hij inspireert de geloofsgemeenschap om zorg te hebben voor elkaar en solidair te zijn met de zwakkeren. De diaconale dienst van zorg, inzet voor gerechtigheid en verzoening beperkt zich niet tot de eigen parochie, maar vraagt juist inzet naar buiten.

Deze taak omvat met name de volgende activiteiten:

- ondersteuning van bezoekersgroepen, werkgroepen rond MOV, Vastenactie en Vredesweek en andere diaconale groepen
- in liturgie en verkondiging oproepen tot zorg voor elkaar, tot solidariteit, tot leniging van noden, tot het tot stand brengen van vrede en verzoening
- stimuleren tot en bijdragen aan de zorg voor vreemdelingen
- stimuleren tot en bijdragen aan de zorg voor uitkeringsgerechtigden, voor mensen in een afhankelijke en zwakke positie
- de ontwikkelingen in de samenleving (multicultureel en multireligieus) en de wereld volgen en in verbinding brengen met Schrift en Traditie
- onrecht analyseren, aan de orde stellen en waar mogelijk onrecht herstellen en bijdragen aan verzoening
- wat er in de samenleving gebeurt binnen brengen op alle terreinen van het parochiële leven en anderen stimuleren dat ook te doen

4.2.4 Pastorale zorg en geestelijke begeleiding

De parochiepastor verleent pastorale zorg aan personen en groepen, in de vorm van ontmoeting, gesprek, ritueel en bij de bediening van sacramenten. Hij is met mensen onderweg, delend in hun vreugde en verdriet, luisterend naar wat de Geest te zeggen heeft. Hij steunt en bemoedigt mensen in de om-

gang met de gebrokenheid en de tragiek van het bestaan. Hij begeleidt hen op hun spirituele zoektocht in het leven.

Deze taak omvat met name de volgende activiteiten:

- voeren van pastorale gesprekken
- bezoeken van zieken en begeleiding van stervenden en hun familie
- geestelijke begeleiding: mensen helpen zin- en levensvragen te verwoorden en te zoeken naar toekomst in het licht van het geloof
- voorgaan in gebed en ritueel
- vorming en begeleiding van bezoekgroepen

4.3 Taken m.b.t. bisdom, dekenaat en collega's

4.3.1 Onderhouden van contact met de bisdomleiding

Dit omvat met name:

- deelnemen aan activiteiten van het bisdom
- een bijdrage leveren aan overlegorganen binnen het bisdom
- kennis nemen van en zich verhouden tot bisdommelijke beleidsdocumenten

4.3.2 Onderhouden van collegiaal contact en bijdragen aan intercollegiale toetsing en ontwikkeling van het werk

Dit omvat met name:

- collegiaal beraad met collega parochiepastores, pastores in

instellingen, predikanten

- meedoen in en een bijdrage leveren aan onderlinge begeleiding en feedback
- zichzelf en elkaar aanspreken op de naleving van de Beroepscode
- contacten onderhouden met andere beroepsgroepen als maatschappelijk werk, huisarts en psychosociale hulpverlening

4.4 Taken m.b.t. zichzelf en het beroep

4.4.1 *Zorg dragen voor en praktiseren van een persoonlijk geestelijk leven*

Dit omvat met name:

- dagelijks tijd en aandacht voor bezinning en gebed
- deelname aan bijeenkomsten voor bezinning
- bijhouden van spirituele literatuur

4.4.2 *Blijven ontwikkelen van de kwaliteit van de beroepsuitoefening*

Dit omvat met name:

- bijhouden van vakliteratuur
- bijwonen van studiedagen, volgen van cursussen gedurende minimaal vijf dagen per jaar
- uitwisseling van kennis en ervaringen met collega's, ook in oecumenisch verband
- regelmatig opnemen van studieverlof en sabbat
- kennis nemen van en naleven van de

Beroepscode

4.5 Beroepsprofiel en functieprofiel

Er is een onderscheid tussen *beroepsprofiel* en *functieprofiel*. Binnen één beroepsprofiel kunnen meerdere functieprofielen bestaan. Het beroepsprofiel omschrijft de taken die eigen zijn aan het beroep, zonder dat elke beroepskracht het hele pakket daarvan vervult. Een functieprofiel wordt opgesteld vanuit de overkoepelende en/of plaatselijke organisatie en bevat altijd een selectie van bepaalde prioriteiten uit het algemene beroepsprofiel. Zo kan een bisdom mensen aanstellen in bepaalde profielen. Binnen een pastoraal team kan behoefte zijn aan een bepaalde taakverdeling.

Uitgangspunt is dat een pastoresteam ten dienste van parochies gezamenlijk het beroepsprofiel gestalte dient te geven. Ook vanuit individuele pastores gezien kan een bepaald functieprofiel wenselijk zijn, mede afhankelijk van de eigen aanleg en capaciteiten.

Criteria bij het opstellen van functieprofielen kunnen onder meer zijn: de kerkelijke positie, sectorale profielen (zie beleid aartsbisdom Utrecht), de situatie van parochies, doelgroepenbeleid, missionaire (thematische) speerpunten, inzet binnen de parochie of juist naar buiten, persoonlijke charisma's en capaciteiten. Opstellen van functieprofielen en het maken van een taakverdeling vraagt ook het regelen van de *bevoegdheid* en de *verantwoordelijkheid* voor die taken. Het pastoresteam is daarvoor het

geëigende orgaan.

Het is mogelijk dat echte specialisten, bijvoorbeeld een parochiecatecheet of diaconaal werker, werkzaam zijn binnen een pastoraal team. Als hun activiteiten helemaal of voornamelijk beperkt zijn tot hun deelterrein, zonder dat men participeert in de bredere activiteiten van het profiel parochiepastor, kan men beter spreken van een specialist en niet van een specialisatie binnen het beroep parochiepastor. De brede inzetbaarheid is een typerend kenmerk van het beroepsprofiel van de parochiepastor. De opleiding moet gericht zijn op dit brede profiel van de parochiepastor.

Ten slotte...

een belangrijke vraag is wat in de huidige culturele en kerkelijke situatie het accent moet krijgen in het beroepsprofiel parochiepastor. Bovenstaande omschrijving van taken pretendeert uit te gaan van een toekomstgericht profiel. Mogelijk dienen nieuwe taken en uitdagingen nog explicieter geformuleerd te worden. In ieder geval is duidelijk dat het feitelijk gangbare profiel, waarbij bijna alle energie opgaat aan liturgie en bestuur, bekritiseerd dient te worden. Het brengt een versmalling aan die ten koste gaat van de andere taken. De verbinding van liturgie met het dagelijks leven van mensen vraagt wel dat alle parochiepastores functioneren binnen de liturgie en dit combineren met pastorale zorg en geestelijke begeleiding van mensen.

In dit deel wordt het derde element van het beroepsprofiel parochiepastor uitgewerkt: de voor een professionele beoefening van het beroep vereiste competenties. Welke persoonlijke kwaliteiten moet je ontwikkelen? Wat is er nodig aan kennis en inzicht? Over welke vaardigheden dien je te beschikken? In welke vormen van methodisch handelen moet je geschoold zijn?

COMPETENTIES VAN DE PASTOR

5

5.1 Wat de hedendaagse situatie vraagt

In de beide volgende paragrafen wordt een meer volledig overzicht gegeven van de competenties van de parochiepastor. Daaraan voorafgaand wil de VPW kort aangeven wat het meest nodig is, gezien de huidige ontwikkelingen in het parochiepastoraat. Het oude profiel, waarin alle nadruk ligt op liturgie, persoonlijk pastoraat en bestuur, voldoet niet meer. Er is een ander profiel nodig, een gewenst profiel (zie 2). Bij de omschrijving en ordening van de taken van de parochiepastor (zie 4.1.1) leidt dit tot het voorop plaatsen van het pastoraal leiderschap ten aanzien van parochies of lokale geloofsgemeenschappen. Bij de taken

ten aanzien van parochianen staat de zorg voor de voortgang van het geloof middels catechese en geloofsverdieping voorop (4.2.1).

Waartoe moeten parochiepastores momenteel en in de nabije toekomst vooral in staat zijn? Er zal vooral van hen gevraagd worden dat zij:

- een brug kunnen slaan tussen de geloofstraditie en de verlangens en levenservaring van mensen in onze tijd, zodat mensen hun leven en hun maatschappelijke roeping gaan verstaan in het licht van het Evangelie.
- kunnen functioneren als pastoraal leider in overgangsland. De gestalte van de vertrouwde kerk en parochie is aan het verdwijnen, de nieuwe

gestalte heeft nog geen duidelijke contouren. In zo'n situatie zijn leiders nodig die kunnen fungeren als gids, die de hoop levend houden en perspectief bieden, die kunnen helpen bij rouwverwerking in een situatie van krimp en verlies.

- de methodische vaardigheden bezitten om innoverend te werken. Bij de taken werd de 'opbouw van missionaire geloofsgemeenschappen' voorop geplaatst. Dat vraagt een bijbehorende methodische bekwaamheid.
- kunnen samenwerken met collega's en vrijwilligers. Teamvorming van pastores is in alle bisdommen beleid geworden. En een missionaire kerk steunt op de vorming van bezielde groepen en het ondernemen van projecten die samenwerking vragen.
- zelf leven vanuit het geloof. Onze tijd vraagt dat pastores worden ervaren als authentieke gelovigen. Dat sluit onzekerheid en twijfel niet uit, in tegendeel; voor gelovigen schuilt er in kwetsbaarheid juist kracht. Op die manier kan de pastor 'instrument worden van de Geest'. Dit legt een groot accent op de persoonscompetentie van de parochiepastor.

5.2 Overzicht van pastorale competenties

Aansluitend bij ontwikkelingen in de onderwijswereld zien we de laatste jaren dat het zicht op pastorale competenties steeds duidelijker wordt¹¹.

Er is zich een bepaalde ordening aan het uitkristalliseren. Dit overzicht en de logica ervan worden hier beknopt aangegeven (zie figuur op pagina 21).

In de volgende paragraaf worden de competenties nader ingevuld.

De kerncompetenties hebben altijd een inhoudelijke en een methodische kant.

De methodische competentie is altijd werkzaam in de uitoefening van de drie kerncompetenties; deze krijgen in het methodische handen en voeten.

De kerncompetenties zijn richtinggevend voor de persoonscompetentie, de communicatieve competentie en de reflectieve competentie van pastores.

Omgekeerd geldt dat de persoonscompetentie, de communicatieve competentie en de reflectieve competentie bepalend zijn voor de kwaliteit van het pastoraat.

5.2.1 Kerncompetenties

Met het begrip kerncompetentie wordt het eigene van een beroep, in ons geval van de parochiepastor, aangegeven: datgene waarin het beroep zich onderscheidt van andere beroepen.

Welke typerende 'functies' vervult de parochiepastor ten aanzien van parochies en parochieverbanden, ten aanzien van personen en groepen en ten aanzien van de omringende samenleving? Onder 3.3 werd parochiepasto-

raat omschreven als een drievoudige dienst: de pastor is mystagoog, hermeneut en pastoraal leider.

Elke geloofstraditie, ook de christelijke en de Rooms-Katholieke, geeft ritueel en symbolisch vorm aan het religieuze. Het domein van de religie kent heel specifieke processen en dynamieken, een eigen taal en symboolwereld, waardoor mensen kunnen omgaan met God of het transcendente. Hiertoe gevormd en bekwaam zijn wordt aangeduid als de **mystagogische competentie**.

De hermeneutische dienst betreft het interpreteren van het leven in het licht van het geloof. Pastores zetten zich in voor de voortgang van het christelijk geloof en de katholieke traditie in onze tijd. Het verhaal van de verrezen Christus kan zo doorgaan in de geschiedenis. Aan deze traditie ontleen Kerk en pastoraat hun identiteit. Als deze dienst adequaat wordt verricht spreken we van **hermeneutische competentie**. Veel vormen van categoriaal pastoraat beperken zich tot deze hermeneutische en mystagogische dienst.

Parochiepastores hebben als kernopdracht de dienst van het pastoraal leiderschap naar parochies en parochieverbanden, juist onder het opzicht van geloofsgemeenschap. De dienst van dit leiderschap vraagt om een **leiderschapscompetentie**.

In elke pastorale functie of rol zijn de drie dimensies van hermeneuse, mystagogie en leiderschap aan de orde

en met elkaar verweven. Sommige rollen worden gekarakteriseerd door de nadruk op een van deze drie pastorale dimensies.

5.2.2 *Methodische competenties*

Elke pastorale rol kent zijn bijbehorende methodiek: kennis en inoefening van een gewenste wijze van handelen. Een methodiek kan worden omschreven als ‘functie in actie’: aanwijzingen voor de wijze waarop binnen een bepaalde rol de drie dimensies van het pastoraat in het handelen vorm dient te krijgen. We spreken van **methodische competentie** als een pastor voldoende kennis en inzicht heeft in een methodiek, de vereiste basishouding bezit en zich de vaardigheden heeft eigen gemaakt om methodisch adequaat te functioneren.

Uit het overzicht van de pastorale rollen en de bijbehorende methodieken blijkt overduidelijk de complexiteit van het beroep parochiepastor. Dit onderstreept de wenselijkheid van een zekere specialisatie en taakverdeling.

5.2.3 *Persoonscompetentie*

Meer dan bij enig ander beroep is voor een pastor kenmerkend dat de eigen persoon, de eigen levenservaring en het persoonlijk geloofsleven instrument zijn ten dienste van het

geloven van anderen. Wat dit van parochiepastores vraagt wordt nader uitgewerkt in de **persoonscompetentie**.

5.2.4 *Communicatieve competentie*

In het pastoraat staat of valt alles met het kunnen aangaan van relatie, het bevorderen van communicatie tot op het niveau van het geloofsleven en het opbouwen van gemeenschap. De **communicatieve competentie** van de pastor is nodig voor het juist en effectief vervullen van de drievoudige pastorale dienst.

5.2.5 *Reflectieve competentie*

In een tijd van snelle veranderingen is het nodig dat pastores kunnen reflecteren op maatschappelijke en kerkelijke ontwikkelingen, op opvattingen over en methoden van pastoraat, en op hun eigen pastoraal optreden. Wie geen afstand kan nemen en zo naar zichzelf en de situatie kan kijken, is gedoemd een kerkelijk ambtenaar te worden die zich vastklampt aan de voorschriften of om zichzelf te blijven herhalen in de aangeleerde patronen van werken. Daarom kan onze tijd niet zonder een **reflectieve competentie** in en op het pastoraat.

5.3 De competenties van de parochiepastor

In het kader van een gewenst beroepsprofiel kan geen uitputtende opsomming worden gegeven van alle deelcompetenties ter uitwerking van de zeven boven aangeduide fundamentele competenties (zie schema).

De formulering van onderstaande competenties is mede het resultaat van gesprekken met leden van de VPW. Het is niet de bedoeling volledig te zijn maar om een globaal beeld te geven en om die accenten aan te geven die voor de huidige en toekomstige parochiepastor het meest van belang zijn. Het plaatsen van bepaalde deelcompetenties onder een van de zeven hoofdcompetenties is soms enigszins arbitrair. Zij zouden ook op een andere plek kunnen staan.

5.3.1 *Mystagogische competentie*

Het kernpunt is hier dat de pastor in staat is een bijeenkomst zodanig te arrangeren en te (bege-)leiden dat het geheim van God vermoed en ervaren wordt en dat mensen hun verbondenheid met God kunnen beleven en tot uitdrukking brengen. Zodoende kunnen mensen bidden en leven voor Gods aanschijn, coram Deo. De pastor bemiddelt iets van de goedheid en genadigheid van God.

Van de pastor als persoon vraagt dit dat hij zelf vertrouwd is met de katholieke liturgie, een mens is van gebed en gevoel heeft voor symboliek, ritueel en beeldende taal.

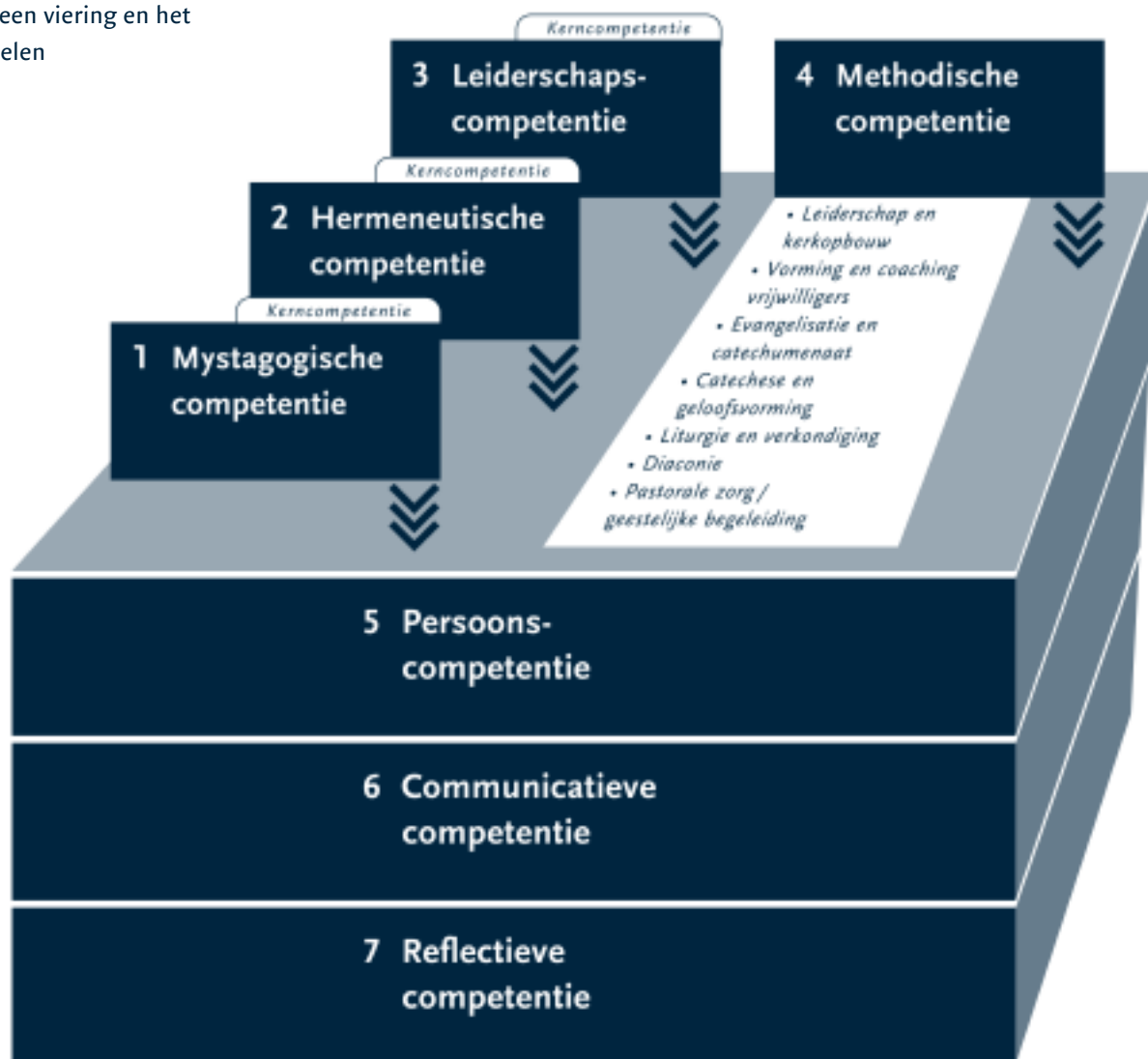
De pastor dient te beschikken over kennis en inzicht met betrekking tot:

- de liturgische traditie en de hedendaagse liturgische voorschriften
- de geschiedenis van de christelijke spiritualiteit
- de hedendaagse spiritualiteit en de veelvormigheid daarin
- de dynamieken van religieuze ervaring (in verzet en overgave)
- de opbouw van een viering en het gebruik van rituelen

Voor de mystagogische competentie dient men te beschikken over de volgende vaardigheden:

- biddend kunnen voorgaan
- zich in de liturgische rol vrij en eerbiedig kunnen bewegen in de ruimte van de liturgie

- gepaste expressie en uitstraling (verschillend bij gebed, lezing en overweging)
- respectvol kunnen omgaan met het mysterie
- gevoel voor en kunnen omgaan met taal, beelden, symbolen en stilte

- ruimte hebben en tonen voor verschillende vormen van spiritualiteit
- kunnen omgaan met tragiek en verlies

5.3.2 Hermeneutische competentie

Het kernpunt is hier dat de pastor in staat is tot het verstaanbaar en appellerend interpreteren van de geloofstraditie voor mensen van nu en dat hij het leven van nu weet te interpreteren in het licht van de geloofstraditie: dus ervaringen van mensen en de actualiteit weet te verbinden met verhalen uit Schrift en Traditie en omgekeerd. Zodoende kan het christelijk geloof en de rooms-katholieke traditie voortgang vinden in onze tijd.

Van de pastor *als persoon* vraagt dit dat hij thuis is in twee werelden: geworteld en verankerd in de katholieke geloofstraditie en vertrouwd met de beleving van hedendaagse mensen.

Wat betreft *kennis en inzicht* dient de pastor te beschikken over:

- een breed inzicht in de belangrijkste traktaten van de christelijke theologie
- speciale aandacht voor een bijbelse theologie
- een grondig inzicht in hermeneutische processen en dynamieken binnen het pastoraat
- inzicht in de veelvormigheid van geloven en in het hedendaagse spirituele landschap
- voldoende inzicht in de geloofs- en levensvragen van hedendaagse mensen

- vooral inzicht in de samenhang van identiteitsvorming en geloofsontwikkeling bij jongeren (16 t/m 23 jaar)
- voldoende kennis en inzicht in andere godsdiensten in Nederland als multireligieuze samenleving en bekendheid en contact met allochtone katholieke parochies
- voldoende inzicht in de maatschappelijke en culturele processen in de samenleving

Voor de hermeneutische competentie dient de pastor te beschikken over de volgende vaardigheden:

- betrokken zijn op het levensverhaal van mensen en die betrokkenheid kunnen uitdrukken
- zich mondeling en schriftelijk helder kunnen uitdrukken m.b.t. de inhoud van het geloof
- mensen kunnen openen voor geloofs- en levensvragen
- de tekenen van Gods aanwezigheid kunnen benoemen en duiden
- de vraag van de 'onderscheiding der geesten' aan de orde kunnen stellen
- een bijdrage kunnen leveren in het publieke debat

5.3.3 Leiderschapscompetentie

Het kernpunt is hier dat de parochiepastor leiding kan geven aan een geloofsgemeenschap door uit te dagen tot en bij te dragen aan de koers van en de samenhang binnen die gemeenschap. In het bijzonder geeft hij dit gestalte door het inspireren en coachen van de vrijwilligers die de parochie en haar zending gestalte

geven. Zodoende kan de parochie haar zending in haar omgeving beter vervullen.

Dit vraagt van de pastor *als persoon* dat hij tegelijk betrokken is op en vertrouwd is mét de geloofsgemeenschap en een tegenoverpositie inneemt als gezondene. Leiderschap vraagt een empathische en tegelijk autonome opstelling.

De pastor dient te beschikken over *kennis en inzicht* met betrekking tot:

- regelingen en voorschriften m.b.t. parochies en parochieverbanden
- groepsprocessen en organisatieontwikkeling
- kerkopbouw in de huidige situatie
- projectmatig werken en innovatieprocessen
- de pijn en de vreugde van veranderingsprocessen
- ambtstheologie en theorieën van pastoraal leiderschap
- de recente ontwikkelingen, geplaatst in een breder en langer historisch perspectief (werkt relativerend en helpt te zien waarop het aankomt)

Voor de leiderschapscompetentie dient de parochiepastor te beschikken over de volgende vaardigheden:

- leiding kunnen geven 'in overgangsland': (helpen) onderscheiden waarop het aankomt, mensen brengen bij de (geloofs)bronnen in henzelf en in de traditie, nabijheid en hulp bij rouwverwerking in een situatie van verlies en krimp
- bijdragen aan visieontwikkeling bij

Training in pastoraal gesprek en geestelijke begeleiding blijft een integraal onderdeel van de initiële opleiding. De betrokkenheid op het levensverhaal van mensen en hun geloofsontwikkeling is wezenlijk voor pastoraat. Het hart van de pastorale identiteit ligt juist in de combinatie van en wisselwerking tussen het voorgaan in ritueel en de betrokkenheid op de levensverhalen van mensen.

Diaconie (zie 4.2.3)

Wat betreft de diaconie zal de inzet van de parochiepastor vooral een aspect zijn van zijn pastoraal leiderschap. Een geloofsgemeenschap die niet diaconaal is, is geen Kerk van Jezus Christus. De diaconale dimensie is wezenlijk. Daarnaast kunnen pastores, naar gelang hun affiniteit en kwaliteiten, fungeren als pioniers of als begeleiders van diaconale projecten. Dan hebben zij de rol van innovator of van procesbegeleider. Uiteraard vraagt het stimulerende leiderschap ten aanzien van diaconie en meer nog het nemen of begeleiden van initiatieven om voldoende kennis van de theorie van diaconie en de daar gebezigde strategieën.

Gezien de uitdagingen en opgaven voor de parochiepastor voor nu en in de nabije toekomst dient de ervaren pastor grondig geschoold te zijn in een of meer van de volgende methodieken en methodische werkvormen. Dit biedt opnieuw een kans voor het ontwikkelen van een persoonlijk functieprofiel (zie 4.5).

- besturen en kaders m.b.t. wat de parochie te doen staat in de huidige en te verwachten situatie; de parochie richten op gedeelde doelen en een belangen overstijgende inzet
- samen met de geloofsgemeenschap grote lijnen kunnen uitzetten (Kardinaal Alfrink: leidinggeven is vooruit zien)
 - vertrouwen kunnen geven, verantwoordelijkheid laten waar ze ligt en kunnen delegeren
 - kunnen inspireren en bezielen, kunnen uitdagen
 - bewustzijn en kunnen hanteren van eigen positie en invloed (zie 3.4)
 - grondige training in innovatie en projectmatig werken
 - met mate manager zijn (de dingen proberen goed te doen, de zaak draaiende houden, beheersing en controle), in ruime mate leider zijn (proberen de goede dingen te doen, innoveren en vernieuwen, werken op basis van vertrouwen)

5.3.4 *Methodische competenties*

Verschillende pastorale rollen vragen elk een specifieke methodische kennis en vaardigheid, zoals uitgewerkt in homiletiek, liturgiek, catechetiek, poimeniek, kerkelijk opbouwwerk, enzovoort.

Een methodiek is een weg om te gaan, een houvast voor het handelen, zonder alles vast te leggen. Een methodiek

omvat verschillende mogelijke strategieën en daarbinnen weer verschillende technieken. Methoden veronderstellen een bepaalde basishouding, vragen kennis en inzicht in de bijbehorende strategieën en technieken en in het effect daarvan, en zijn alleen effectief als de pastor over de vereiste vaardigheden beschikt. In het kader van dit beroepsprofiel wordt geen uitputtende beschrijving gegeven van alle pastorale methodieken. Van een *startende* pastor wordt verwacht dat hij is ingeleid in alle belangrijke methodieken en daarin inzicht heeft. Hij dient enigszins getraind te zijn in tenminste: poimeniek (pastoraal gesprek), homiletiek, liturgiek, catechetiek en kerkelijk opbouwwerk.

Pastorale zorg (zie 3.3 en 4.2.4)

Deze zorg zal altijd een wezenlijk aspect blijven van de pastorale dienst. De vormen zijn sterk in ontwikkeling. Veel pastorale zorg is onderlinge zorg geworden of zorg door meer of minder geschoolde vrijwilligers.

Parochiepastores worden enerzijds meer coach van vrijwilligers. Anderzijds komen zij in de rol van pastor bij centrale levensmomenten en van geestelijk begeleider ten dienste van de geloofsontwikkeling van vrijwilligers, nieuwkomers in de kerk en religieus zoekende mensen (zie hieronder a, b en d).

- *Geloofsgesprek en catechumenaat*
De ervaringskant van het geloven en het kunnen delen daarvan in een veilige ruimte, is van groot belang voor de toekomst van geloof en kerk. Het leiden van een goed geloofsgesprek is een kunst op zich. Dan kan gedeeld worden wat mensen echt bezig houdt en energie geeft. De pastor kan dit van zichzelf verwoorden en kan anderen stimuleren dat ook te doen. Het leiden van geloofsgesprekken vraagt communicatieve en didactische vaardigheden en inzicht in en gevoel voor de verscheidenheid in geloof. Een meer professionele vorm, waarvoor een gedegen opleiding nodig is, zien we in het leiden van bibliodrama. Op verschillende plaatsen in Nederland wordt geëxperimenteerd met nieuwe vormen van inwijding in het geloof en in de katholieke kerk. Nu het niet meer vanzelfsprekend is dat kinderen het geloof van hun ouders overnemen, is het voor de toekomst van de kerk van levensbelang de mogelijkheden van die inwijding aan te bieden in stad of regio, juist voor mensen die religieus zoekende zijn. Nieuwe vormen van catechumenaat vragen een eigen pastorale expertise.
- *Vorming, toerusting en coaching van vrijwilligers*
Vrijwilligers zijn het belangrijkste kapitaal van parochies. Zij geven de zending van de Kerk gestalte. Pastoraal leiderschap betekent in

belangrijke mate het vormen en coachen van vrijwilligers (zie 4.1.2). Tegelijk zijn deze vrijwilligers ‘collega’s’ in het pastoraat. Zij zijn geen ‘hulpje van de pastor’. Dit vraagt een collegiale opstelling en tegelijk het benutten en doorgeven van de eigen professionele expertise en methodiek. Het kunnen werken met en vormen van groepen gaat hier hand in hand met inhoudelijke en spirituele expertise.

- *Innovatie en projectmatig werken*
Bij de pastorale taken is het opbouwen van missionaire geloofsgemeenschappen voorop gezet (4.1.1). De methodiek van het projectmatig werken is bij uitstek geschikt om deze taak te vervullen. Al in de initiële opleiding moet men hierin geschoold worden.
- *Persoonlijke geestelijke begeleiding*
Veel mensen hebben meer of minder indringende religieuze ervaringen. Zij vinden geen bedding om die te laten uitgroeien. Veel mensen zijn religieuze zoekers. Zij vinden geen gidsen. Veel vrijwilligers in parochies zoeken verdieping van hun geloof. Zij vinden geen voeding en begeleiding. De laatste jaren is de theorie over en de methodiek van geestelijke begeleiding verder ontwikkeld. Training hierin is een belangrijke

mogelijkheid voor pastorale specialisatie. Het leertraject is tevens een grote verrijking voor de pastor als gelovige.

5.3.5 *Persoonscompetentie*¹²

Waarschijnlijk is geen beroep sterker biografisch bepaald dan dat van de pastor. Zijn eigen persoon en geloofslieven vormen zijn belangrijkste instrument. Sterk gesteld: de persoonscompetentie geeft aan, welke personen met vrucht pastor kunnen zijn, in ons geval parochiepastor. De vereiste persoonscompetenties geven ook een indicatie welke mensen uit het pastoraat geweerd moeten worden. Bij de drie kerncompetenties werd bij elk al een eerste indicatie gegeven van de daarvoor vereiste persoonscompetentie. De VPW acht de volgende aspecten in de persoonscompetentie van cruciaal belang:

- *Een authentiek persoonlijk geloof en transparante geloofscommunicatie*
De leden van de VPW zien een authentiek persoonlijk geloof als belangrijkste basis voor hun pastor zijn. Een pastor is geraakt door het Evangelie, het verhaal van God en van de levende Heer in ons midden. Hij is ook een mens van gebed, verzorgt zijn persoonlijk geestelijk leven en zoekt de stilte op. Als pastor heb je een eigen geestelijk thuis nodig. Een

herder moet ook schaaap kunnen zijn en zijn ziel toevertrouwen aan een geestelijk begeleider. Authentiek zijn is niet hetzelfde als model gelovige zijn. Authentiek geloof mist zijn uitwerking niet als iemand stuntelt in de presentatie.

Dit persoonlijke geloof valt niet samen met een institutioneel geloof, maar is wel een geloof binnen de ruimte van de Kerk en in verbondenheid met de katholieke wereld. In die zin is persoonlijk geloof ook kerkelijk geloof, maar binnen de Kerk zijn vele woningen.

Het eigen geloven is geen norm of standaard voor het geloven van anderen. Als pastor ben je in staat in andere vormen van geloof authentiek geloof te herkennen.

Als pastor stel je het eigen geloven ter beschikking van anderen, je maakt letterlijk werk van je geloof. Je hebt een zending, juist als gelovige. Daarom is het nodig als pastor transparant te zijn, een levende verwijzing naar God. Het gaat niet om de pastor als persoon. Als pastor roep je, mede door je symbolische functie, de vraag naar God op, om je daarna weer terug te trekken zodat God een plaats kan krijgen en mensen God een plaats geven.

- *Een volwassen geloof*

Als pastor heb je een gerijpt en beproefd geloof nodig. Pastores moeten op hun persoonlijk geloof kunnen reflecteren. Zij beschikken over innerlijke ruimte, innerlijke harmonie. Dat

vraagt onder andere de spanning tussen persoonlijk geloven en institutioneel geloof kunnen uithouden en benutten. Dan pas ontstaat er voldoende geestelijke kracht om eigen persoon en opvattingen te relativieren en om ruimte te bieden voor de perspectieven van anderen en voor andere vormen van geloof en spiritualiteit. Dit is nodig om anderen in hun geloof te begeleiden en te laten groeien. Die innerlijke ruimte helpt de pastor om niet in cynisme te vervallen in een situatie van krimp en verlies.

- *Een combinatie van een empathische en autonome opstelling*

Als pastor laat je je raken door mensen: hun noden, verlangens en vreugde.

Een pastor beschikt over een groot empathisch vermogen. Tegelijk vraagt het voorganger zijn en het leiderschap dat je een tegenoverpositie kunt innemen en de moed hebt zaken bij de naam te noemen. Nodig is 'leiderschap door zelf-differentiatie': jezelf kunnen onderscheiden binnen het geheel waarin je functioneert, weten waarvoor je zelf staat en daarvoor uitkomen. Je nodigt anderen uit dat eveneens te doen. Het geeft aan de pastor een zekere vrijmoedigheid. Je kunt grenzen stellen en grenzen respecteren. Bij grote veranderingen is het normaal dat mensen in verzet komen, weerstand vertonen of zelfs ontwikkelingen proberen te saboteren. Een pastor met innerlijke ruimte en met

een autonome opstelling kan hier met mededogen op reageren, zonder zich hierdoor te laten gijzelen. Deze pastores hebben een hoge frustratietolerantie, ze kunnen omgaan met kritiek en crisissituaties. Zij kunnen ook een kerkelijke winter aan.

- *Duidelijk kunnen onderscheiden tussen eigen behoeften en pastorale dienst*
Beschikbaarheid voor anderen is tegelijk een noodzaak en een valkuil voor pastores. Het wordt een valkuil als daarmee eigen behoeften en levensproblematiek worden opgelost. Pastor zijn is levensvervullend en voldoening schenkend. Maar de integriteit van het pastoraat komt in het gedrang als via het pastoraat eigen behoeften worden bevredigd: behoeften aan erkenning en bevestiging, aan macht en controle, bezwering van innerlijke angst, enzovoort. Het als persoon volledig opgaan in de rol van pastor is dan meestal een gevarensignaal. Dan is de beschikbaarheid niet langer dienstbaarheid aan anderen.

- *Teamspeler zijn*

Boven (5.1.d) werd het belang van collegialiteit en samenwerking aangegeven. Pastores die niet kunnen samenwerken met collega's, met vrijwilligers en bestuurders, met de kerkelijke leiding en met collegae in andere kerken, zijn ongeschikt voor het hedendaagse parochiepastoraat. Pastores kunnen netwerken. Het gaat niet enkel om het hebben van veel

contacten, maar om het bouwen op gedeelde idealen en op wederzijdse of gemeenschappelijke belangen. Zij kunnen respect opbrengen voor andere standpunten en inzichten.

- *Omgaan met tijd en planning*

De pastor is zelf de enige die zijn agenda kan bewaken, al kan ondersteuning vanuit het team en vanuit een bestuur daarbij heel belangrijk zijn. Voor pastores geldt het motto: organisatie begint bij zelforganisatie. Voor de pastor zelf is dit belangrijk om niet in alle drukte te verdrinken. Minstens zo belangrijk is het pastorale effect: rust en ruimte uitstralen. Mensen durven dan een beroep op je doen. Op mensen die uitstralen dat ze het (te) druk hebben doen mensen dat niet.

5.3.6 *Communicatieve competentie*

Pastores zijn communicatoren bij uitstek.

Qua houding vraagt dit: openheid voor anderen, je kunnen laten raken, toewijding aan hun groei en ontwikkeling. Daarbij is een pastor authentiek zichzelf, integer en betrouwbaar. Het gaat erom dat pastores in hun contact en optreden betrouwbaar blijken.

Zorgvuldig omgaan met het beroepsgeheim is daarbij een kernpunt. De beroepscode geeft verder houvast. Pastores kunnen zich verplaatsen in de ander en tegelijk zichzelf blijven. Zij kunnen feedback geven en feedback ontvangen.

Een pastor is getraind in communica-

tieve vaardigheden als luisteren, samenvatten, explorerende vragen stellen, uitdagen, advies geven, enzovoort.

Voor onze tijd is speciale aandacht en training nodig op drie punten.

- *Omgaan met verschillen en conflicten*

Als pastorale leiders dienen pastores getraind te zijn in het omgaan met conflicten, zij kennen de verschillende strategieën. Zij kunnen zowel confronteren als bemiddelen. Zij bijten zich niet vast in het onoplosbare.

- *Expressie en getuigenis*

Pastores kunnen vrijuit spreken over hun geloof. Zij kunnen hun geloof tot expressie brengen. Daarin zijn ze getraind. Gezien de missionaire situatie waarin we verkeren is het nodig dat zij ook vaardig zijn in korte publicaties voor een breder publiek. Deze communicatieve vaardigheid is even belangrijk als het kunnen preken voor eigen gemeente.

- *Digitale media*

De pastor van de toekomst kan uit de voeten met de nieuwe media en kan die benutten als belangrijk instrument ten dienste van geloof en kerk.

5.3.7 *Reflectieve competentie*

Elke pastor dient ook een theoloog te zijn die kritisch kan reflecteren op de pastorale uitdagingen van onze tijd, op de vormgeving van kerk en pastoraat en op het eigen handelen. Met behulp van deze reflectie kan een pastor zichzelf sturen en corrigeren. Zo kan men

ook samenhang en richting brengen in de veelheid van activiteiten. Men blijft niet vastzitten in een verleden, maar loopt ook niet mee met de waan van de dag.

Daartoe moet hij in de opleiding (universiteit, HBO of seminarie) geleerd hebben hoe te leren in en uit de praktijk. Daarvoor dient men afstand te kunnen nemen (helikopterperspectief innemen) en in staat te zijn tot metareflectie. Collegiale verbanden (teams, intervisie, supervisie) waarin men elkaar bevrucht, voorkomen dat men op de automatische piloot vaart. Op grond van een brede en grondige kennis van wetenschappelijke theorieën en methoden uit meerdere vakgebieden is men in staat tot een tweede reflectie. Dat wil zeggen dat men de eigen vooronderstellingen en uitgangspunten kan onderkennen en plaatsen ten opzichte van andere visies. Men kan denken op meerdere niveaus en iets bezien vanuit verschillende perspectieven en is zich bewust van het eigen voorkeursperspectief. Als pastor beheerst men verschillende ‘taalspelen’ zoals die zijn uitgewerkt in de pastorale hermeneutiek. Die veelzijdigheid is nodig in het pastorale werk, in het gesprek met verschillende spirituele richtingen en ook in het gesprek en het samenwerken met andere beroepen en organisaties.

NOTEN

- 1 Overall waar in de tekst hij staat dient ook zij te worden gelezen.
- 2 Zie Kontaktblad VPW, 2001/3, p.3-9.
- 3 Zie het Tussentijdsrapport van de Landelijke Commissie Opleiding en Pastoraat, mei 2003.
- 4 *Beroepsstandaard voor geestelijk Verzorger in Zorginstellingen*, VGVZ/Boekencentrum 2002.
- 5 Zie o.a. J. de Jager en E.J. Veldman *Inzetbaarheid en Inzet. Het beroepsprofiel van een academisch opgeleid theoloog werkzaam in een kerkelijke gemeente*, Enschede 2001; Een artikel hierover van J. de Jager in *Predikant en Samenleving*, februari 2003; *Proeve van een omschrijving van het beroep/ambt van de predikant*, door de werkbegeleiders van de SOW-kerken juni 2003.
- 6 Zie *Beroepsprofielen in het parochiepastoraat*, KASKI en ITS, Nijmegen 1998.
- 7 Zie noot 6.
- 8 *Lumen Gentium* nr. 10, 12, 31 t/m 36; *Meewerken in het pastoraat. Beleidsnota bij de 'Instructie over enige vragen betreffende de medewerking van lekengeïnvulden aan het dienstwerk van de priesters'*, *Kerkelijke Documentatie* 1-2-1, 1999; *Profiel van de pastoraal werk(st)er in de Rooms-Katholieke Kerkprovincie. Kader voor opleiding en vorming*, notitie bisschoppenconferentie 2005, vooral p.3.
- 9 Vergelijk *De komende tien jaar. Gespreksnotitie bisdom Breda* 2005.
- 10 Bij het beschrijven van activiteiten is er niet naar gestreefd een volledige opsomming te geven.
- 11 *Competenties: van complicaties tot compromis. Over schuifjes en begrenzers*, (2002) Sociaal Cultureel Planbureau en Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen; Gerard Groener (2003) *Ingewijd en toegewijd. Profiel en vorming van de parochiepastor*. Meinema, Zoetermeer, p. 391-407; *Klinische Pastorale Vorming in Nederland anno 2004*, interne notitie Raad voor Klinische Pastorale Vorming en Pastorale Supervisie, p. 10-13; *De startcompetenties van de Pastoraal Werk(st)er*, notitie Fontys Hogescholen in samenspraak met bisschoppelijk gedelegeerden, mei 2005.
- 12 Bij de consultatie van de leden bleken verreweg de meeste opmerkingen en aanbevelingen betrekking te hebben op de persoonscompetentie. Dit wijst op twee punten. Allereerst wordt daarmee duidelijk onderstreept dat de verhouding van ambt en persoon grondig veranderd is: werd vroeger de persoon gedragen door het ambt, nu is het vooral de persoon die het ambt draagt en gestalte geeft. Het geeft ten tweede aan dat het ambt van parochiepastor zwaarder is geworden en in de beleving van de beroepsgroep onder druk staat. De onderliggende zorg is: hoe blijft of wordt de functie van parochiepastor weer uitdagend, voldoende gevend en vol te houden.

NAWOORD

Met de beschrijving van de zeven competenties is de tekst van het beroepsprofiel parochiepastor voltooid, althans voor dit moment. De ontwikkelingen in de parochies gaan zo snel dat wij, parochiepastores, voortdurend nieuwe stappen zullen zetten. Over enkele jaren zal de tekst waarschijnlijk aan herziening toe zijn.

Nu is het van belang dat het beroepsprofiel, dat voortkomt uit de leden, gaat doorwerken in het handelen van de leden. Het bestuur zal daartoe een route uitzetten, gesprekken organiseren, resultaten verzamelen.

Het bestuur zal het beroepsprofiel in gesprek brengen met opleidingen en bisdomstaven. De tekst zal daarnaast zijn weerslag moeten hebben in de nascholingsprogramma's. Nascholing en deskundigheidsbevordering inzake de zeven competenties zullen de komende jaren een vanzelfsprekend onderdeel van de agenda van de pastores moeten vormen.

